

CÜMLENİN ÖGELERİ

TEMEL ÖGELER

1) **Yüklem:** Cümlede anlatılan iş, oluş ve hareketi ya da yargıyı üzerinde taşıyan ögedir.

*Fiiller kip eki (-di, -miş, -ecek, -acak, -(i)yor, -()r, -meli, -malı, -se, -sa, -e, -a) olarak yüklem olur.

Okullar haziranda kapanacak.
Arkadaşım hata yaptığını kabul etti.
Ağır ağır çıkacaksınız, bu merdivenleri.

*İsimler ek-fiil (imiş, idi, -dir) olarak yüklem olur.

En sevdiğim arkadaşım Ali'dir.
İzmir çok güzel şehirmiştir.

YARDIMCI ÖGELER

1) **Nesne (Düz Tümleç):** Cümlede öznenin yaptığı işten etkilenen sözcük veya söz gruplarına nesne denir.

a) **Belirtili Nesne:** İsmi belirtme (-i) hal ekini alan nesne türüdür. Belirtili nesneyi bulabilmek için yüklemle “neyi?, kimi?, nereyi?” soruları sorulur.

Biz onu dün çarşıda gördük.
Ö B’li N Y

O, nehirde balık tutmayı sevmez.
Ö B’li N Y

b) **Belirtisiz Nesne:** İsmi yalnız durumda bulunan nesne türüdür. Yüklemle “ne?” sorusu sorulur.

Babam dün bana kitap aldı.
Ö B’siz N Y

2) **Özne:** Bir cümlede yüklem bildirdiği işi yapan ya da yargıyı üstüne alan ögeye denir. Özneyi bulmak için yüklemle “kim?, ne?” soruları sorulur.

Özne Çeşitleri

a) **Gerçek Özne:** Yüklem bildirdiği yargıyı yapan ögenin cümlede kullanılmasıyla oluşan öznedir. Gizli özne de gerçek öznedir.

Geceleyin bir ses böler uykumu.
G Ö Y

Bakakalırım, giden geminin ardından. (Gizli Ö. Ben)
Y

b) **Sözde Özne:** İş yapan belli değildir. Bu cümlelerde işten etkilenen öge (nesne) sözde özne kabul edilir. Yüklemde çatı eki “-l ve -n” vardır.

Hırsız, akşama doğru yakalandı.
SÖ Y

Okulun camı kırıldı.
SÖ Y

Bilgi: Öge dizilişi yazılırken gizli özneler yazılmaz.

*Ben yarın Ankara’ya gideceğim. Ö/ZT/DT(YT)/Y

*Yarın Ankara’ya gideceğim. ZT/DT(YT)/Y

Cümle Dışı Unsurlar: Cümleleri birbirine bağlayan bağlaçlar, hitaplar, ünlemler ve bir ögenin açıklayıcısı olmayan ara sözler cümle dışıdır ve herhangi bir öge olmazlar.

Seninle gelirim ama erken döneceğim.

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma, sakın.

Of! Bugün bu kitabı bitirmeliyim.

Sırt ağrım, soğuktan olmalı, kışın artıyor.

2) **Dolaylı Tümleç (Yer Tamlayıcısı):** Adın “-e, -de, -den” durum eklerini alan sözcüklerin cümlede üstlendikleri göreve dolaylı tümleç denir. yüklemle;

e	de	den
Neye?	Neyde?	Neyden?
Nereye?	Nerede?	Nereden?
Kime?	Kimde?	Kimden?

Her ızdırıp, insana ayrı bir şey öğretir.
Ö DT B’siz N Y

Bahçesinde solmayan güller varmış.
DT Ö Y

Uyarı: “-dığından” sebep (neden) bildiren cümlelerdeki hal eki zarf tümlecindeki “niçin?” sorusuna cevap verdiği için zarf tümleci olur.

Ağladığından gözleri kızardı. (niçin kızardı)
Uyuduğundan kapıyı duymadı. (niçin duymadı)

3) **Zarf Tümleci:** Yüklemi yön, zaman, durum, vasıta, sebep, şart, miktar yönüyle etkileyen kelimelere zarf tümleci denir. Yüklemle;

Ne zaman?, Nasıl?, Ne kadar?, Niçin?,
Nereye?, Ne ile?, Kim ile?

Çocuk hıçkırarak hıçkırarak uzaklaştı.
Ö ZT Y

Bu şiiri kar yağarken yazdım. (Ben/Özne)
B’li N ZT Y

Uyarı: “Nereye” sorusu hem dolaylı tümlecin hem de zarf tümlecinin sorusudur. “İçeri, dışarı, ileri, geri, aşağı, yukarı, öte, beri” gibi yer-yön zarfları kullanıldıkları bütün cümlelerde eksiz kullanılırlarsa zarf tümleci olur.

Eğer adın -e, -de, -den halinde bulunursa dolaylı tümleç olur. (İçeriye, içeride, içeriden...)

Kapıcı hızla aşağı indi.
Ö ZT ZT Y

Kapıcı hızla aşağıya indi.
Ö ZT DT Y

